

**AGDER
STATSADVOKATEMBETER**

KVALITETSUNDERSØKELSE AV TVANGSMIDDELBRUK I MINDRE NARKOTIKASAKER

- Oppfølgende undersøkelse 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
2	Nytt siden forrige undersøkelse.....	4
3	De undersøkte sakene - funn	5
4	Oppsummering	10

1 Innledning

Riksadvokaten sendte den 9. april 2021 brev til samtlige politidistrikter og statsadvokatembeter. Han rettet her oppmerksomheten mot påtalemyndighetens legalitetskontroll med tvangsmiddelbruk, relevant etterforskningsformål og forholdsmessighet med særlig henblikk på ransaking i narkotikasaker.

Den 13. april 2021 gav riksadvokaten pålegg til samtlige statsadvokatembeter om å undersøke politiets bruk av tvangsmidler i mindre narkotikasaker. Dette som et ledd i fagledelsen fra statsadvokatene overfor politiet.

Agder statsadvokatembeter gjennomførte undersøkelsen i september måned i 2021. Undersøkelsen ble utført av statsadvokatene Beate Rullestad-Jansen og Jan Tallaksen.

Allerede ved ovennevnte undersøkelse ble det av riksadvokaten varslet at det skulle gjennomføres en oppfølgende undersøkelse av politiets tvangsmiddelbruk i mindre narkotikasaker. Rammene for den oppfølgende undersøkelsen vil fortsatt være de pålegg og direktiver som ble gitt i riksadvokatens brev av 9. april 2021. I riksadvokatens brev av 7. april 2022 er det gitt en nærmere beskrivelse av hvordan den oppfølgende undersøkelsen skal gjennomføres.

Undersøkelsen som ble gjennomført i 2021 var av saker som var behandlet av politiet før 9. april 2021. I denne oppfølgende undersøkelsen er det saker som er behandlet etter riksadvokatens brev av 9. april 2021 som skal undersøkes.

Undersøkelsen er denne gang noe mindre omfattende i forhold til antall saker og spørsmål. For Agder statsadvokatembeter er det 36 saker som skal gjennomgås. Sakene er registrert i henholdsvis uke 48/21 og uke 10/22.

Den oppfølgende undersøkelsen vil særlig ha fokus på de områder der det ble påvist avvik i forrige undersøkelse. Dette kommer vi nærmere tilbake til nedenfor.

2 Nytt siden forrige undersøkelse

I forbindelse med narkotikaundersøkelsen i 2021 ble politiets retningslinjer på området innhentet. Det har etter dette ikke tilkommet nye retningslinjer i politidistriktet. Innhenting av retningslinjer er omtalt på side 9-11 i forrige rapport.

Det ble i 2021 også gjennomført intervjuer av politipersonell. Dette fremgår av 2021-rapporten på side 12-17. Vi har ikke sett behov for å gjennomføre nye intervjuer ved denne oppfølgende undersøkelsen.

Det kan nevnes at politiet, etter forrige undersøkelse, har foretatt en nærmere gjennomgang og opplæring med bakgrunn i riksadvokatens brev av 9. april og opplæringsmodulen utarbeidet av POD i juli 2021.

3 De undersøkte sakene - funn

Kriteriene for utvalg av saker var likt for alle embetene. Forholdene som skulle gjennomgås, var samtlige saker kodet som bruk og besittelse av narkotika etter legemiddeloven i ukene 48 i 2021 og 10 i 2022. Videre skulle samtlige saker kodet som mindre overtredelser av straffeloven § 231 første ledd registrert i de samme ukene, og som var relevante i forhold til føringene i 9. april-brevet, gjennomgås.

Vi har gjennomgått til sammen 36 saker, hvorav 21 saker gjaldt overtredelser av legemiddeloven og 15 saker gjaldt straffeloven § 231 første ledd. Av § 231-sakene ble tre saker silt bort idet disse, etter vår oppfatning, ikke var relevante i forhold til føringene i 9. april-brevet. Disse sakene gjaldt innførsel av narkotika – enten direkte eller via postforsendelse. Vi har altså undersøkt til sammen 33 saker.

Av de undersøkte sakene var det totalt 4 gjerningspersoner under 18 år. Videre har statsadvokaten vurdert mistenkte/siktede i 10 av de 33 sakene som "tung rusmisbruker".

Ved undersøkelsen har vi kun benyttet opplysninger fra BL. Vi har ikke hatt tilgjengelig informasjon fra PO-logger eller informasjon som måtte foreligge i andre systemer.

I den grad det har oppstått tolkningsspørsmål eller uklarheter rundt faktum i den konkrete sak, har vi søkt å besvare spørsmålene ved å se hen til formålet med undersøkelsen, nemlig vurdering av tvangsmiddelbruk i mindre narkotikasaker. Et eksempel på dette er spørsmålet om mistenkte var "tung rusmisbruker". Ved tvil, la vi til grunn at vedkommende var tung rusmisbruker idet noe av formålet med undersøkelsen var å undersøke om politiet oppsøker rusavhengige. Et annet eksempel er en § 231-sak hvor det ble funnet ca. 110 gram hasj og 88 tabletter inneholdende Alprazolam. Vi var i tvil om dette skulle anses som en mindre narkotikasak, men i lys av den nye straffutmålingspraksisen – og formålet med undersøkelsen – valgte vi likevel å evaluere saken.

24 av de 33 undersøkte sakene var i sakskompleks med andre straffbare forhold, og da slik at det var de andre forholdene som var utgangspunktet for politiets etterforskning. 9 av disse 24 sakene gjaldt trafikkforhold (i det alt vesentlige kjøring i påvirket tilstand), 5 saker gjaldt vinning, mens det i 4 saker var ordensforstyrrelser som var opptakten. De 6 øvrige sakene gjaldt andre sakstyper som f.eks. uforsiktig omgang med skytevåpen og mishandling i nære relasjoner.

Dette innebærer at i kun 9 (27 %) av de undersøkte sakene var narkotikaforholdet det eneste forholdet som ble påtalt.

I tre av disse 9 sakene er det snakk om tilfeldige funn av narkotika, hvorav politiet i to saker ble tilkalt av vektere som hadde funnet narkotika i forbindelse med at gjester skulle inn på et utsted. I den tredje saken kontaktet en mor politiet etter å ha funnet narkotika i en bil som sønnen hadde disponert.

I den fjerde saken, ble politiet tilkalt til en dagligvareforretning etter at en vokter observerte overlevering av et større pengebeløp i forbindelse med det vedkommende oppfattet som narkotikaomsetning.

I de resterende fem sakene hvor narkotikaforholdet var det eneste forholdet som ble påtalt, har politiet på eget initiativ oppsøkt mistenkte.

To av disse fem sakene gjelder grov narkotikaovertrødelse etter funn av hhv. 240 gram kokain og 95 gram hasj på bopel og ca. 4 gram amfetamin og 20 gram marihuana i en båt. Saken startet imidlertid med at en politipatrulje tok kontakt med to personer kjent fra narkotikamiljøet. Patruljen oppfattet den ene mistenkte som ruset, og foretok derfor en tegn- og symptomer-test – som var positiv. På forespørsel om mistenkte hadde inntatt narkotika, benektet han dette. Patruljen besluttet på denne bakgrunn å ransake ham på ferske spor. Mistenkte var i besittelse av en kniv med hasjrester på. Tjenestemennene kontaktet jourhavende som besluttet ransaking av bopel og båten som de to mistenkte nettopp hadde kommet fra. Det skal nevnes at den mistenkte som ble personransaket hadde dom på narkotikaprogram med domstolskontroll.

I en annen sak observerte politiet en person gjennomføre et raskt besøk på en adresse kjent for omsetning av narkotika. Pga. mistanke om kjøp, stoppet patruljen mistenkte for kontroll. På spørsmål om mistenkte har kjøpt narkotika, fremviser vedkommende en pose inneholdende amfetamin. Det ble tatt beslag i narkotikaen, og mistenkte ble deretter dimittert.

I den fjerde saken – som er en oppfølging av sist nevnte sak – tar politiet etter noen dager kontakt med jourhavende og får beslutning om pågripelse og ransaking av selger. Det ble gjort beslag av narkotika. I denne saken kan det stilles spørsmål ved om juristen hadde hatt tid til å kontakte retten for ransakingsbeslutning. Dette kommer vi tilbake til når vi drøfter beslutningskompetanse nedenfor.

Den siste av de fem sakene hvor politiet på eget initiativ oppsøker mistenkte, gjelder et forhold der de observerer en kjenning fra narkotikamiljøet som går mot en samling personer i miljøet. Patruljen tok deretter kontakt med ham, og han fremsto ruset og svært nervøs. Han holdt hendene i lommene, og unnlot å etterkomme politiets ordre om å holde hendene synlige. Patruljen mistenkte derfor at han var i besittelse av narkotika, og at han forsøkte å kvitte seg med denne. Patruljen besluttet derfor å ransake ham på ferske spor. Han var i besittelse av amfetamin og hasj som var pakket i porsjonspakninger. Patruljen kontaktet på denne bakgrunn jurist som besluttet opprettholdelse av pågripelse samt ransaking av bopel.

Statsadvokaten vurderer det slik at tvangsmiddelbruken i disse sakene, med ett unntak, er i tråd med riksadvokatens føringer.

Oppsummert når det gjelder de 9 sakene hvor narkotikaforholdet var det eneste forholdet som ble påtalt, er det altså fem saker der politiet oppsøker den mistenkte for å undersøke om vedkommende hadde brukt/var i besittelse av narkotika.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler, er dette benyttet i 31 av de 33 undersøkte sakene. I hele 11 av disse 31 sakene gjelder tvangsmiddelbruken kun beslag av narkotika, uten at det er benyttet andre tvangsmidler.

Av de 31 sakene hvor det er brukt tvangsmidler, er det foretatt ransaking i tilsammen 20 saker, som fordeler seg med hhv. 15 tilfeller av personransaking og 11 tilfeller av ransaking av bolig, bil el.l.

Årsaken til at antall saker med bruk av tvangsmidler er høyere enn antall saker med ransaking/kroppslig undersøkelse, er at vi har krysset av for bruk av tvangsmidler i alle saker der det er gjort narkotikabeslag. Dette selv om det verken er foretatt ransaking eller kroppslig undersøkelse. Eksempler på slike saker er narkotika funnet av andre personer, eller der narkotika er funnet i forbindelse med inkvirering i arrest etter innbringelse etter politiloven.

Av de 15 tilfellene med personransaking, ble dette besluttet av politijurist i 5 saker og av tjenestemann i 10 saker. Slik vi vurderer det, er det ikke holdepunkter for at tjenestemennene har besluttet ransaking som skulle vært besluttet av jurist i noen av de 10 sakene.

Når det gjelder de 11 sakene om ransaking av bolig, bil mv., har politijurist besluttet dette i 10 saker, mens tjenestemann har besluttet dette i én sak.

Som nevnt tidligere, har vi stilt spørsmål om retten hadde beslutningskompetansen i én sak der dette ble besluttet av politijurist. Det vises her til saken nevnt over vedrørende salg av narkotika. I denne saken ble beslutningen om ransaking fattet flere dager etter at opplysningene om salg var kjent for politiet. Etter vår vurdering, og slik saken er opplyst, burde juristen sendt ransakingsbegjæring til retten. Det fremgår ikke av saken hvilke vurderinger som ligger til grunn for at beslutning om ransaking ikke er sendt retten for avgjørelse. I tillegg vurderer vi det slik at rapporten kun delvis inneholder tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget.

I den ene saken der beslutningen om ransaking av bolig er fattet av tjenestemann, kan det stilles spørsmål om politiet burde tatt kontakt med jourhavende. Videre kan det stilles spørsmål om forholdsmessighetsvurderingen i denne saken er i tråd med føringene i 9. april-brevet fra riksadvokaten.

I den aktuelle saken ble politiet tilkalt etter at to mindreårige personer låste seg inn på et treningssenter på kveldstid. Da politiet kom til stedet, kjente de hasjlukt og observerte at begge personene røykte av en joint. Det fremkommer ikke av saken hvorvidt de mistenkte ble spurt om de hadde brukt narkotika, men patruljen besluttet å ransake begge person på fersk gjerning. Det ble da funnet marihuana på den ene. Tjenestemennene besluttet videre å ransake rommet til den andre på ferske spor. Etter vår vurdering er det her politijuristen som har beslutningskompetanse. Vi er videre av den oppfatning at det ikke var forholdsmessig å ransake mistenktes bolig i denne saken. Også her vurderer vi det slik at rapporten kun delvis inneholder tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget.

Det skal nevnes at i de øvrige 29 sakene av de 33 sakene vi undersøkte, er vi av den oppfatning at rapporten/anmeldelsen inneholder tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget.

Vi har vurdert at ransakingen ble gjennomført så skånsomt som forholdene tillot i 25 av sakene der det ble ransaket. I 5 saker var dette ikke aktuelt og i én sak er det mangelfulle opplysninger, slik at spørsmålet ikke kunne besvares.

Én av de undersøkte sakene med beslag av narkotika ble fulgt opp med etterforskning for kjøp. I denne saken fattet politiet mistanke om salg av narkotika etter å ha funnet ca. 300 gram hasj og kr 5000 i kontanter i en bil. Det ble også funnet en vekt i bilen. Foranledningen for funnet var at politipatruljen observerte en person kjent for narkotikakriminalitet ta kontakt med bilfører. Bilfører fremsto stresset og testet positivt på tegn- og symptomtesten. I tillegg observerte tjenestemennene hasj i midtkonsollen i bilen. På denne bakgrunn innhentet patruljen beslutning fra jurist om ransaking av bilen. Mistenktes mobiltelefon ble beslaglagt og gjennomgått med tanke på omsetning av narkotika. Meldinger på telefonen underbygget salgsvirksomhet. Mistenkte er i ettertid domfelt for omsetning av narkotika.

Det ble ikke benyttet ytterligere tvangsmidler for å kartlegge kjøpet av narkotikaen.

I fire av de 33 undersøkte sakene ble mistenktes mobiltelefon beslaglagt, men telefonen ble kun gjennomgått i to av sakene. I den ene saken anser vi at beslaget/gjennomgangen av mobiltelefonen ikke var et relevant etterforskningsskritt.

Saken er nevnt tidligere, og gjelder situasjonen der en mor kontakter politiet etter å ha funnet narkotika i en bil som sønnen hadde disponer. Narkotikafunnet utgjorde ca. 100 gram hasj og 88 tabletter inneholdende Alprazolam. Jurist besluttet pågripelse og ransaking. I forbindelse med ransaking av bopel, ble siktedes mobiltelefon beslaglagt. Det er ingen opplysninger i saken om at mobiltelefonen er gjennomgått, og heller ikke opplysninger om formålet med beslaget. På bakgrunn av sakens dokumenter kan vi ikke se at det foreligger omstendigheter som er egnet til å underbygge mistanke om salgsvirksomhet ut over kvantumet i seg selv. Etter vår vurdering er beslaget av mobiltelefonen ikke et relevant etterforskningsskritt sett hen til riksadvokatens retningslinjer.

Det er ikke foretatt tredjemansransaking i noen av de undersøkte sakene.

Kroppslig undersøkelse er foretatt i tre saker. Ingen av disse tre sakene gjaldt imidlertid undersøkelser foretatt med hjemmel i straffeprosessloven § 157.

Ikke i noen av de 33 undersøkte sakene, er bruk av narkotika registrert i konkurrens med tilhørende erverv og besittelse.

18 av de 31 sakene der det er benyttet tvangsmidler er påtaleavgjort med positiv påtaleavgjørelse. Fire saker er ikke avgjort ved positiv påtaleavgjørelse, mens 9 saker ikke er påtaleavgjort.

Det er i de påtaleavgjorte sakene ikke egne siktelsesposter for tilhørende erverv og/eller besittelse av narkotika.

4 Oppsummering

Oppsummert har de fleste narkotikasakene vi undersøkte, oppstått i kjølvannet av andre straffbare forhold, og er ikke et resultat av oppsøkende virksomhet fra politiets side.

Når det gjelder kompetansereglene, er det vår oppfatning at disse i det alt vesentlige følges. I to saker har vi imidlertid konkludert med at kompetansereglene ikke er fulgt, og vi finner grunn til å minne om viktigheten av at reglene etterleves.

Også når det gjelder forholdsmessighetsvurderingen, er vi av den oppfatning at denne er ivaretatt i de fleste saker med ett unntak, hvor ransakingen – etter vår oppfatning – ikke var i tråd med riksadvokatens føringer i 9. april-brevet.

Vi oppfatter videre at tvangsmiddelbruken i nær samtlige av de undersøkte sakene har hatt et relevant etterforskningsformål.

Statsadvokatens oppfølgende undersøkelse av tvangsmiddelbruken dreier seg om et lavere antall saker enn vi hadde ved forrige undersøkelse, men hovedtendensen fra undersøkelsen i 2021 ser imidlertid ut til å ligge fast.

Agder politidistrikt foretar ikke en systematisk kontroll av personer med rusproblematikk. Kompetansereglene og forholdsmessighetsvurderingene praktiseres i all hovedsak med riksadvokatens føringer. Kroppslig undersøkelse blir ikke besluttet unødige. Tvangsmidler brukes kun ved relevante etterforskningsformål, og narkotikasaker dupliseres ikke unødige.

Statsadvokatens konklusjon i undersøkelsen av Agder politidistrikt i september 2021 bekreftes således ved denne oppfølgende undersøkelsen.

Kristiansand, 13. juni 2022

Jan Tallaksen
statsadvokat

Beate Rullestad-Jansen
statsadvokat